

Ny mening og verdighet

Taler

Gunnar Jahn

Dato

10 desember 1964

Sted

Oslo Rådhus

Omstendigheter

Tildeling av Nobels fredspris til Martin Luther King Jr.

1 Det er ikke mange årene siden Martin Luther Kings navn ble kjent over hele verden. Det er nå 9 år siden han som leder for negerbefolkningen i Montgomery i Alabama kjempet for at negrene skulle bli behandlet på like fot med hvite på bussene.

5

Men det var ikke fordi han som leder for en folkegruppe kjempet for dens likere rett med de andre, at Martin Luther King ble kjent. Mange har gjort det og deres navn er glemt.

10 Luther Kings navn vil leve på grunn av den måten han har ført sin kamp på. Han har gjennom denne gjort levende de ord som ble talt til menneskene:

Om noen slår deg på ditt høyre kinn, da vend også det andre til ham.

15 50 000 negre fulgte dette bud i desember 1955, og seiret. Det var begynnelsen. Martin Luther King var bare 26 år den gang, en ung mann, men likevel en moden mann.

20 Hans far er prest. Han har arbeidet seg fram ved egen hjelp og kunnet gi sine barn et godt hjem, der han søkte å spare dem for den ydmykelse rasediskrimineringen er. Han har alltid gått aktivt inn i kampen for likere rett for neger og hvit, både som medlem av The National Association for the Advancement of Colored People og som individ. Det er en del av den arv han ga sine barn, som tross farens skjermende hånd møtte diskrimineringen på alle

25 områder. Den unge Luther King lærte også å forstå hvilken rolle økonomisk ulikhet spiller for enkeltmennesket og for samfunnet.

Alt dette har tidlig satt dype merker i guttens sinn, men det er intet som tyder på
30 at han allerede i unge år hadde til hensikt å vie sitt liv til kampen for negrenes
rett.

Studietiden tilbragte han i Nordstatene, hvor lovene ikke ga grunnlag for den
diskriminering som han møtte i Sørstatene, men hvor likevel negre og hvite i det
35 daglige liv ikke omgås. Og dog var det å leve i Nordstatene - først og fremst i et
universitetsmiljø - som å puste fritt. Ved Bostonuniversitetet hvor han tok sin
doktorgrad i filosofi, traff han Coretta Scott, som studerte sang. Hun var også
neger fra Alabama og tilhørte den middelklasse av negre som også fantes i
Sørstatene.

40 De unge mennesker sto - efter at de hadde giftet seg - foran et valg: Skulle de bli i
Nordstatene hvor de ville få en sikrere og bedre framtid? De valte å reise hjem til
Sørstatene, hvor han ble prest i en baptistmenighet i Montgomery.

45 Der kom han til å leve i et samfunn med en gjennomført diskriminering mellom
negre og hvite. Men negersamfunnet i Montgomery var i seg selv splittet. Det
var konkurranse mellom lederne, og negerbefolkningen var lammet fordi de
negre som hadde fått utdannelse, viste en så passiv instilling. Denne apati fikk
uttrykk i at så få tok del i strevet for å bedre negrenes stilling. Den overveiende
50 del var likegyldige og de som hadde noe å tape, var redde for å miste det de
hadde oppnådd.

Heller ikke fant Luther King at alle negerprestene hadde bekymret seg om de
sosiale problemer. Flere prester mente at en prests oppgave ikke er å blande seg
55 opp i de jordiske spørsmål som tar sikte på å bedre de sosiale og økonomiske kår.
Prestens oppgave er å preke evangeliet og bringe menneskene til å konsentrere
seg om det hinsidige.

Det ble tidlig i 1955 gjort et forsøk på å forene de ulike grupper av negre.
60 Forsøket mislyktes. Luther King sier at den tragiske splittelse i negersamfunnet
bare kunne bli overvunnet gjennom et mirakel.

Det er ikke noe oppløftende bilde han gir av forholdene i Montgomery. Selv så
sent som i 1954 godtok negrene den ordning som hersket som et faktum og
65 nesten ingen gikk i mot systemet. Montgomery var en fredfull by.

Men under overflaten grodde misnöyen. Enkelte av negerprestene hadde, både i sine prekener og personlig, gått inn for negrenes likestilling, og dette hadde vekket mange.

Så kom boikotten av bussene 5. desember 1955.

Det kan synes som om det var en ren tilfeldighet at denne boikott ble satt i gang. Den ytre årsak var at Mrs. Rosa Parks ble arrestert fordi hun hadde nektet å gi sin plass til en hvit mann. Hun satt i negrenes del av bussen like bak de hvites, som var opptatt.

Arrestasjonen av Mrs. Parks vakte ikke bare stor harme, den utløste handling, og det var gjennom denne at Martin Luther King ble den sentrale personlighet i negrenes kamp for menneskerettighetene.

Han har selv i sin bok «Stride towards Freedom», fortalt ikke bare om selve busskonflikten, men også om hvordan han den 5. desember etter at bussstreiken var blitt satt i verk, blev valt til formann for den organisasjon som ble dannet for å lede kampen.

Han sier selv at valget kom uventet på ham. Hadde han hatt tid til å tenke over saken, ville han sannsynligvis ha sagt nei. Han var nok gått inn for boikotten den 4. desember, men var begynt å tvile på om det var moralsk riktig etter den kristne lære å gå til boikott. Men så mintes han David Thoreau's bok «Essay on Civil Disobedience», som han hadde lest i sine tidlige år og som hadde gjort et dypt inntrykk på ham. En setning av Thoreau sto for ham:

«We can no longer lend our cooperation to an evil system.»

Men sikker var han ikke på at boikotten ville føre fram. Så sent som søndag 4. desember om kvelden mente han at hvis de fikk samarbeide med 60 pst. av negrene, så ville de ha hell med seg.

Da den ene bussen etter den andre reiste forbi hans vindu om morgenen den 5. desember uten negerpassasjerer, forsto han at boikotten var 100 pst. vellykket.

Men ennå var ikke den endelige seier vunnet og ennå var ikke det sagt at kampen skulle bli ført under mottoet:

Du skal ikke gjengjelde vold med vold.

110 Dette budskap bragte Martin Luther King til sitt folk i den talen han holdt for tusener om kvelden den 5. desember 1955. Han kaller denne talen den mest avgjørende tale i sitt liv.

Han sier blant annet:

115

Vi har mang en gang gitt våre hvite brødre følelsen av at vi liker den måten vi er blitt behandlet på. Vi er her i aften for å bli frigjort for det tålmod som ikke bringer oss frihet og rettferd.

Men, fortsetter han,

120

vår metode skal være å overbevise, ikke å framtvinge. Vi vil si til vårt folk: La din samvittighet bli din ledestjerne og din handling bli preget av den kristne tros dype lære. Vi må igjen lytte til de Kristi ord som har lydd gjennom århundrer: «Elsk dine fiender, velsign den som forbanner deg og be for dem som forfølger deg».

125

Han slutter med å si:

Hvis dere protesterer med mot, verdighet og med menneskelighet, så vil historien, når den blir skrevet, lyde slik:

130

«En gang levde det et høysinnet folk, et sort folk, som ga sivilisasjonen en ny mening og verdighet,»

Dette er vår utfordring og vårt overveldende ansvar.

135

Dette kampsignal - for det var det - ble hilst med begeistring av massen. Det var «Montgomery's historiske öyeblikk», - slik uttrykker Luther King det.

140

Kampsignalet ble fulgt av størstedelen av negrene under deres aktive kamp for menneskerettighetene. Rundt omkring i Sörstatene gikk negrene til strid under dette motto mot skillet mellom negrer og hvit på spisesteder, i butikker, i skoler, i parker og på lekeplasser.

Hvordan kunne denne store oppslutning finne sted?

For å forstå det er det nødvendig å minne om den sterke stilling negerprestene har blant negerbefolkningen. Kirken er deres eneste fristed, der de kan bli løftet opp over dagens bekymringer og vansker.

150

Og heller ikke ville parolen om å gå våpenløs ut i kampen, blitt fulgt, om ikke den sorte befolkning selv hadde vært dypt religiøs.

155

Til tross for de lover som er vedtatt av Kongressen, og dommer som er avsagt i Den amerikanske høyesterett, har ikke kampen ført fram over alt. Lovene og dommene er ofte blitt sabotert, noe alle de som har fulgt med siden 1955, vil være kjent med.

160

Tross sabotasje og fengsling fortsetter negrene sin våpenløse kamp. Bare sjelden har de brutt parolen og gått til motangrep, skjønt det for mange av oss ville ha vært den umiddelbare reaksjon. Hva skal man si om de unge studentene som satt på et serveringssted for de hvite? De ble ikke servert, men ble likevel rolig sittende. Hvite tenåringer hånte dem og slukket sine brennende sigaretter mot deres nakker. Negerstudentene satt stille. De hadde den styrke som bare troen kan gi på at det de kjemper for er en rettferdig sak, som vil føre til seier, nettopp fordi den kjempes med fredlige midler.

165

170

Martin Luther Kings erkjennelse er først og fremst forankret i Kristi lære, men ingen vil kunne forstå ham helt uten å vite at han også er en mann som er preget av de store tenkere i fortid og nåtid.

175

Det er Mahatma Gandhi framfor noen annen, som har inspirert ham i troen på at det er mulig å vinne seier i en våpenløs kamp. Før han leste Gandhi, hadde han vært nær ved å tro at Jesu lære bare kunne bli virkeliggjort mellom individene, men etter å ha lært Gandhi å kjenne, ble han klar over at han hadde tatt feil.

180

«Gandhi», sier han,
«er kanskje det første menneske i historien som har løftet kjærlighetens evangelium opp fra bare å gjelde samkvemmet mellom individer til å bli en mektig og virksom sosial maktfaktor.»

I Gandhis lære fikk han svar på det spørsmål han lenge hadde stillet seg:

185 Hvordan skal man gå fram for å få gjennomført en sosial reform?

«Jeg fant», sier Luther King,
«at Gandhis filosofi om motstand uten vold er den eneste moralske, brukbare,
sunne metode som var åpen for undertrykte folk i kampen for frihet.»

190

Martin Luther King er blitt angrepet av mange. Størst motstand møtte han hos hvite fanatikere, også de moderate hvite, ja selv de mer velstående av hans egen rase mener at han går for raskt fram. Han bör vente, og la tiden arbeide for seg, vente til tiden svekker motstanden.

195

I et åpent brev i pressen til Luther King bebreidet 8 geistlige ham for dette og for andre forhold i hans kamp. Martin Luther King svarer på bebreidelsene i et brev fra fengslet i Birmingham våren 1963:

200 Tiden som sådan er nøytral, sier han. Intet menneskelig framskritt er noengang kommet av seg selv. Framskrittet er et resultat av det utrettelige arbeid mennesker har utført, mennesker som er villige til å være Guds medhjelpere. Uten dette harde slit ville tiden ha alliert seg med krefter som leder til sosial stagnasjon.

205

På prestenes bebreidelse for at han ikke søker forhandlinger, svarer han:

Forhandlinger er riktig, det er også dette vi tar sikte på. Ikkevolds-kampen har til hensikt å skape den spenning som gjør at et samfunn som har avvist
210 forhandlinger, blir nødt til å gå veien om forhandlinger, forhandlinger som krever en løsning.

215

Han minner om at negrene ikke har vunnet en eneste seier for borgerrettighetene uten å ha kjempet iherdig for den på lovlig måte uten vold.

Når han bebreides at han har brutt lovene under kampen, gir han følgende svar:

220 Det er to slags lover, de rettferdige og de urettferdige. En urettferdig lov er den som ikke er i samsvar med morallovene - - -.

Urettferdig er en lov som flertallet eller en maktmajoritet dikterer en minoritet, men som ikke er bindende for flertallet - - -.

225 Men den som bryter en urettferdig lov, må gjøre det åpenlyst, i kjærlighet og
være villig til å bære følgene.

Luther King går også i rette med kirken. Alt under busskonflikten i
Montgomery hadde han ventet at de hvite prester og rabbinerne skulle blitt
negrenes sterkeste allierte. Men han ble dypt skuffet. Enkelte ble bitre
230 motstandere, og «alt for mange hadde vært mere forsiktige enn modige og holdt
seg tause og trygge bak sine glassmalerier».

Det er ikke vanskelig å forstå Luther Kings skuffelse over den hvite kirke, for det
første bud i kristendommen er jo nettopp nestekjærligheten.

235

Men selv om kampen mot segregasjonen blir vunnet, vil det fremdeles bli
diskriminert på det økonomiske område og i omgang menneskene i mellom.
Som den realistiske mann Luther King er, vet han dette.

240 Han skriver i sin bok «Strength to Love»:

Domsavgjørelser og tvang fra de federale myndigheter er av uvurderlig verdi for
å få gjort slutt på diskrimineringen, men desegregasjon er bare et nødvendig
skritt på veien mot virkeliggjørelsen av vårt endelige mål, som er å nå fram til et
245 virkelig samliv mellom alle grupper og alle individer - - -.

Det kan først skje når noe rører ved menneskenes hjerte og sjel slik at de åndelig
kan finne sammen, fordi det er naturlig og riktig - - -.

En virkelig enhet når man bare blant mennesker som frivillig påtar seg
250 forpliktelser de ikke er tvunget til.

Martin Luther Kings våpenløse kamp har funnet sted i hans eget land. Den har
ført til at en jernhård, århundregammel og tradisjonell konflikt er i ferd med å
løses.

255

Vil det være mulig at den vei han og hans folk har vist, kan tenne håp også i
andre deler av verden om at konflikter mellom raser, nasjoner og systemer, vil
kunne løses, ikke med våpen og ild, men i menneskekjærlighet?

260 Kan det bli virkelighet det som vår dikter Arnulf Överland sier:

Bare den våbenløse
har evige kilder å öse
265 Seire kan bare ånd.

Det lyder som en dröm om en framtid vi ikke kjenner. Men livet er ikke verd å
leve om man ikke hadde drömmen og arbeidet for å virkeliggjøre den.

270 I dag da menneskene har atomvåpen, er tiden moden for å legge våpnene ned og
lytte til det bud som Martin Luther King har gitt oss gjennom den våpenløse
kamp han har fort for sin rase.

Luther King ser også ut over landegrensene. Han sier:

275 Mine venner, mer enn noen sinde för, er raser og nasjoner stilt overfor den
utfordring å följ budet om kjärlighet til nesten - - - .
Vi kan ikke lenger tillate oss den luksus å fortsette å gå veien på den andre siden.
En slik dårskap ble tidligere kalt et moralsk feilgrep. I dag vil den före til
280 universelt selvmord - - - .

285 Hvis vi tror at menneskene har rett til å overleve, må vi finne en annen lösning
på våre konflikter enn krig og ödeleggelse. I romskipenes og de styrbare rakettens
tidsalder står valget mellom ikke-vold og utslettelse.

Martin Luther King har ikke selv kastet seg inn i den internasjonale strid. Men
hans kamp hjemme bærer bud til alle dem som arbeider for fred.

290 Han er den förste i den vestlige verden som har vist oss at en strid kan föres uten
vold. Han er den förste som under en kamp har virkeliggjort nestekjærighetens
budskap, og dette budskap har han bragt videre til alle mennesker, til alle
nasjoner og raser.

295 Vi hilser Martin Luther King i dag, denne mann som aldri har gitt opp sin tro
på den våpenløse kamp han förer, som har lidd for sin tro, vært fengslet mange
ganger, hans hjem har vært bombet, han selv og hans kjære truet med död, og
likevel har han ikke gitt etter.

300

Til denne uböyelige kjemper for freden har Det Norske Stortings Nobelkomité gitt fredsprisen for året 1964.

305

Kilde

Les Prix Nobel en 1964, s. 53-60.

Emner

Apartheid, Hyllest, Nobelpris, Nobels fredspris, Nobeltale, Rasisme, Toleranse

310

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/ny-mening-og-verdighet>

315

320

325

330

335